

WSTĘP

Prezentowany tom jest pokłosiem konferencji pt. *Transmedialne i multimodalne narracje i dyskursy w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych. Wolność – odpowiedzialność – bezpieczeństwo w postawach i w języku Polaków w XXI wieku*, zorganizowanej 7-8 listopada 2023 roku w Polskiej Akademii Umiejętności przez Komisję Medioznawczą PAU we współpracy z Instytutem Prawa, Ekonomii i Administracji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Problematyka konferencji na temat zagrożeń cywilizacyjnych obejmowała opis, analizę i diagnozę współczesnych transmedialnych i multimodalnych narracji i dyskursów dotyczących współczesnych zagrożeń cywilizacyjnych, wśród których główne miejsce zajmuje brak lub ograniczenie wolności i bezpieczeństwa poszczególnych osób, wspólnot i całych narodów w obliczu wojen oraz konfliktów.

Z zagrożeniami wolności i bezpieczeństwa związane jest poczucie odpowiedzialności za działania i postawy, które znajduje swój wyraz w narracjach i dyskursach publicznych (medialnych i transmedialnych) osób, ugrupowań, elit oraz przywódców i liderów narodów i państw. Wszystkie te zjawiska (zdarzenia, teksty, dyskursy, narracje, obrazy, dźwięki), poddawane mediatyzacji i technologii medialnej, służą jako materiał, przedmiot i środek przekazu – mediów, polityki, literatury, filmu, teatru, muzyki, sztuk plastycznych itp.

Podczas konferencji rozważane były problemy i zjawiska obecne w transmedialnych i multimodalnych narracjach i dyskursach, m.in. kwestie takie jak:

- wolność czy odpowiedzialność (za słowa i czyny) – dwie strony tego samego zjawiska: im więcej wolności tym większa odpowiedzialność; czy ograniczona wolność nie wymaga tak dużej odpowiedzialności?;
- wolność a bezpieczeństwo, wolność czy bezpieczeństwo?; granice wolności w epoce zdominowanej przez nowe technologie informatyczne;
- wolność, odpowiedzialność, bezpieczeństwo w epoce sztucznej inteligencji;
- wolność wypowiedzi a wolność mediów, wolność słowa w Internecie (za i przeciw); wolność słowa a treści niepoddające się ocenie na zasadzie prawdy fałszu;
- granice wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji w prawie polskim, europejskim i międzynarodowym;
- zagrożenia związane z ograniczeniem wolności wypowiedzi w mediach, w literaturze, w filmie i sztuce, w polityce;
- zagrożenia wolności i bezpieczeństwa jako narzędzia walki o władzę lub jej utrzymanie za wszelką cenę (narracje i dyskursy przemocy w imię zagwarantowania swobód

głoszenie wojen i stanów wyjątkowych w obronie rzeczywistych lub pozornych prawd i zagrożeń);

- zagrożenia wynikające z braku informacji (przemilczenia) lub celowej dezinformacji;
- zagrożenia języka i jego zdolności szyfrowania i rozpoznawania (diagnozowania) zapamiętanych konfliktów, zdarzeń i osób. Wykorzystywaniu języka i innych kodów (zwłaszcza sztucznej inteligencji i cyberataków) jako narzędzi do walki o władzę lub jej utrzymanie powinno towarzyszyć przekonanie, że tego typu nienawistnym dyskursom i narracjom, opartym często na mechanizmach fake newsów i postprawd, można przeciwdziałać, zachowując cywilizacyjne dziedzictwo kultury w krajach o ugruntowanych tradycjach demokracji oraz tam, gdzie te tradycje dopiero się rodzą lub powstają w procesie transformacji ustrojowych.

Do udziału w konferencji zostali zaproszeni medioznawcy, historycy, politolodzy, prawnicy, filologowie, znawcy subkultury i pokrewni badacze obrazów dziejów i czasów współczesnych, przekazywanych w szkole, zachowanych w pamięci rodzinnej, ale także w zasobach zmitologizowanej pamięci różnych osób (świadków historii), wspólnot i grup społecznych.

Tom rozpoczyna się artykułem Bogdana Szlachty o pojmowaniu wolności z perspektywy badacza myśli politycznej. Autor analizuje ujęcia dawne (zwłaszcza republikańskie), jak i pozostające w napięciu szczególnie w dwóch ostatnich wiekach ujęcia liberalne i chrześcijańskie. Jerzy Jastrzębski przedstawił utopie i światy alternatywne w multimedialnych, crossmedialnych i transmedialnych, koncentrując swoją uwagę na zagadnieniach wolności, odpowiedzialności, bezpieczeństwa i dobrostanu. Niezwykle ważną problematykę z punktu widzenia przepisów prawa UE podjął Sławomir Dudzik, który zajął się zagadnieniem przejrzystości i targetowania reklamy politycznej w UE. Inga Kawka, Elżbieta Szczygieł i Renata Śliwa przeanalizowały rozwój technologii telekomunikacyjnych w XXI wieku, w tym rolę Internetu jako platformy dla wielu usług w globalnej sieci. Marek Kochan w studium przypadku kreowania autorytetów medialnych zastanawia się, czy celebryta może być autorytetem. Z kolei Maciej Kawka zajął się przekładem poetyckim jako przykładem komunikacji interkulturowej w kontekście zagrożeń cywilizacyjnych; swoje doświadczenia tłumacza zilustrował polskim tłumaczeniem niektórych wierszy macedońskiego poety Aco Szopowa. Wojciech Misztal skupił się na zainteresowaniu wolnością, odpowiedzialnością i bezpieczeństwem wśród aktywnych i biernych użytkowników Wikipedii, a Robert Nęcek omówił problematykę prawa do pełnej informacji w świetle nauczania Kościoła w kontekście redukcji skutków palenia. Dimitar Pandev przedstawił problem liryki konwersacyjnej w funkcji narratywu na przykładzie ideologemu w poezji macedońskiej, który pełni także funkcję propagandową, głównie wykorzystywaną w celach politycznych. Elena Jovanova-Grujovska i Marija Antevska prześledziły strukturę wiadomości części krajowych kanałów telewizyjnych z okazji macedońskiego święta narodowego 11 października. Katarzyna Bąkowicz na podstawie analizy badań własnych omówiła zagadnienie odpowiedzialności rozszerzonej jako czynnika niezbędnego w walce z dezinformacją, a Aleksandra Krawczyk-Mazan zajęła się prasą i szwedzkimi mediami wobec kryzysu emigracyjnego w Europie. Stanowisko polskiej prasy podziemnej wobec powstania w getcie

warszawskim przybliżył Alan Beroud, natomiast Maciej Radej skoncentrował swoją uwagę na medialnych arteriach współczesnej wolności człowieka z uwzględnieniem korzyści, niebezpieczeństw i odpowiedzialności. Klaudia Łonak interesująco pokazała obraz powstania zabajkalskiego w tradycji, historii, legendzie oraz prasie rosyjskiej. Patryk Chmielarz przedstawił zagrożenia cywilizacyjne związane z kryzysem migracyjnym na granicy Rzeczypospolitej Polskiej, a Tomasz Rawski omówił krytykę poprawności politycznej między chwalebą a nienawistną kategorią pojęć.

Mamy nadzieję, że prezentowany tom wzbogaci wiedzę badaczy i czytelników na temat współczesnych zagrożeń wolności, bezpieczeństwa oraz wzbudzi poczucie odpowiedzialności za naród i jego terytorium. Jednocześnie serdecznie dziękujemy redaktorowi naczelnemu Panu Profesorowi Bogdanowi Szlachcie za umożliwienie współpracy przy tym numerze.